

Glimt fra Helligsø - Gettrup i årene 1940 - 45 og fra Helligsølejren

Af Gudrun Laursen, Vestervej 40, Helligsø

Nedenstående er lidt om dagligdagen i Helligsø - Gettrup for 50 år siden.

Jeg har talt med nogle få mennesker, som har boet her i sognene under besættelsen, men mange andre kan sikkert fortælle om andre hændelser.

Den 9. april 1940 var en meget tåget eller regnfuld dag. Det første man hørte her, var lyden fra de tyske flyvemaskiner, der kom sydfra. Man kunne ikke se dem på grund af tågen, men høres kunne de.

Den dag begyndte man også at opføre Gettrup kirkes nye tårn. Der var en del betænkeligheder ved at gå i gang, men da det nu var besluttet påbegyndtes arbejdet.

Kort efter var det ikke kun flyverne man mærkede til, for alt blev præget af indkvarteringen af de tyske soldater.

Gettrups nybyggede skole blev taget af tyskerne. I missionshuset boede tyskerne og de byggede snart efter Helligsølejren og bunkers på dens grund.

Men ikke nok med at der boede mange tyskere de nævnte steder, tillige måtte mange private rydde deres stuer, karlekamre og lofter til soldaterne. Ingen blev spurgt om de ville, men fik besked om at de skulle.

I Kobberød boede de ikke hos private, men derfor var man alligevel ikke fri for tyskerne.

Kobberødgård var nærmest indesluttet af dem, idet der blev bygget barakker øst for gården, ved Kobberød Fælle ved Dalvej.

Syd for Kobberødgård byggedes 2 store kanonstillinger ud mod fjorden. Der blev anlagt tipvognsspor, så tipvognene kunne køre jorden væk, og grus og hvad der ellers skulle bruges til bygningsværket blev kørt dertil på hestevogne. En vej ud til kanonstillingerne blev anlagt vest og syd om gården. Hver aften og nat gik tyske soldater vagt omkring Kobberødgård.

Disse vagter boede i barakkerne øst for gården. Lige øst herfor igen indrettede tyskerne en stor plads, hvorpå de lavede jerndragerne, der skulle bruges ved kanonstillingerne.

En overgang var Isachsens på Kobberødgård forberedt på at flytte derfra, da tyskerne havde sagt det til dem, men heldigvis kom der en

vending i krigen, så det blev tyskerne, der blev forflyttet.

Barakkerne ved Fælleden var ret store, og soldaterne her blev af og til skiftet ud med soldater fra Agger. Det var ikke så rart med denne udskiftning, for når beboerne lærte tyskerne at kende, gik hverdagen meget godt, men utrygheden kom hver gang, der kom nye soldater.

Ved Dalvej var barakkerne meget store, 30 kakkellovne skulle fyres op hver dag en hel vinter, men man ved ikke, hvad barakkerne skulle have været brugt til, for der kom aldrig nogen til at bo i dem. De blev pillet ned året efter og måske opført et andet sted.

Helligsølejren

I Helligsø byggede de som før omtalt Helligsølejren, hvorfra der også var udsigt til fjorden og indsejlingen mellem Agger og Thyborøn.

Bunkerens er der stadig og er i dag som dengang dækket af jord. Nogle herfra egnen var med til at dække den til.

Soldaterne, der boede i Helligsø, eksercerede hver dag på parkeringspladsen ved Helligsø kirke, hvor der også holdtes skydeøvelser.

De lå ved kirkens vestdige og skød efter en menneskeatrap, som de havde stillet op i Lousdals have. Andre gange sneg de sig langs vejen med gasmasker på, hvilket nok bemærkedes af de, som kom gående eller cyklende forbi.

I dalen ud mod fjorden, på nu Svalgaards mark, blev der gravet skyttegrave. Vognmænd hentede grangrene i Dover skov til dækning af skyttegravene.

Skydeøvelser blev også holdt i dalen: de skød fra skyttegravsstillingerne over på vestsiden, hvilket ikke var rart for de landmænd, der skulle lave deres markarbejde på begge sider af dalen.

Blandt andet hos Severin Lousdals boede der tyskere. Lousdals fik besked på at finde et værelse til 2 mand og plads til 4 heste. Karlekammeret i sydlængen blev stillet til rådighed for mændene, men da der blev for koldt for dem, kom de og ville have varme. Derfor

Køjer i Helligsølejren sandsynligvis Værnemagtens standardmodel. Hævdes at være originale. Kan ikke fjernes.

måtte Lousdals flytte en kakkelovn fra loftet og ud i karlekammeret. Tyskerne udførte selv arbejdet med installeringen.

De tyske soldater spiste på skolen og kom selv med foder til hestene. Juleaften var der fest på skolen, hvortil den ene af mændene tog, medens den anden soldat måtte blive for at passe hestene. Lousdals inviterede ham ind til juletræ, men kunne ikke snakke med ham, da han var polak. Mange af de soldater, der var her i området var polakker, der var tvunget ind i krigen.

I Gettrup brugte de skolens legeplads til eksersits. Engang stod alle opmarcheret med alle deres ejendele bredt ud ved siden af. En øverstbefalende gik rundt og kikkede. Der var nemlig blevet anmeldt et tyveri fra en butik i Gettrup. Det stjalne blev fundet ved en af soldaterne og afleveret. Derefter pakkede alle deres ting og drog af sted til Ydby station og skulle efter sigende overføres til fronten ved Rusland, dog ikke pga. tyveriet.

Nye soldater kom hurtigt ind og fyldte Gettrup skole igen. På skolen spiste de fleste tyskere hver dag, desuden var der kontor i et af klasseværelserne, hvor vognmændene hentede deres dagløn for det arbejde, de udførte for tyskerne.

I Missionshuset var der ikke kun soldater, men også kassevis af håndgranater. Køkkenet var indrettet til fængsel for de tyskere, der skulle straffes. De nederste vinduer var malet sorte, men foroven kunne fangerne, når de stod på bordet, kikke ud mellem tremmerne, der var sat for. Engang skulle der stille tre vognmænd der. Vognene blev læsset med håndgranater, og en tysk soldat skulle med på hver vogn, derefter blev håndgranaterne kørt til Thybjergvejren, som også beboedes af tyskere.

Den 24. december kl. 10.30 kom sognefogden ind til Karen Korsgaard og sagde, at nu kunne de ikke undslå sig mere, inden kl. 18.00 skulle der ryddes en stue til 4 officerer, og der skulle laves plads i udhuset til 6 heste. Stuen skulle indrettes med 4 senge, et bord og fire stole. Hendes mand var ikke hjemme, men da han kom hjem, måtte de i gang. Han gik om i missionshuset for at spørge, om der var nogle af tyskerne, der var murere, så de kunne hjælpe til. Der kom også to og hjælp.

Dengang havde man jo ferniseret og gjort hovedrent til jul, men alligevel skulle der den dag køres mursten og cement gennem huset for at skille tyskernes afdeling fra. En kakkelovn skulle flyttes fra en stue, og beboerne skulle flytte om på deres ting, så klokken 22.00 juleaften kunne man så småt fejre julen.

Karen og hendes mand inviterede de to officerer, der på det tidspunkt var kommet, til at spise inde hos dem. Den ene var gift og havde kone og tre børn i Tyskland. Engang han kom tilbage fra orlov fortalte han, at deres hjem i Tyskland var bombet og at hans kone og to sønner var døde. Senere blev han forflyttet til Lyngs. Her tog han sit eget liv, da han fik meddelelse om, at hans yngste søn var død.

39 forskellige tyskere havde Korsgaards boende i disse år, men kun en var nazist. De andre ville gerne ind og høre engelsk radio, da de fandt ud af, at der var en radio i huset.

Fra mange af markerne er der udsigt over havet. Beboerne kunne se krigsskibene sejle derude, og to gange har Chr. Larsen, medens han stod og kikkede ud over havet, set skibe blive sprængt i luften.

Mange her i sognene måtte arbejde for tyskerne, officererne kom søndag aften og sagde, hvad de ville have udført den kommende tid, og da der var mange soldater her i området, var der ikke andet end at gøre det.

Helligsølejren med Edith og Johs. Jensen i 1992. Foto: Peter Mørk.

Adskillige af de mænd, der blev spurgt om de ville være med i modstandsbevægelsen, måtte sige nej. Det var for farligt at være hjemmefra om aftenen, da tyskerne jo let kunne opdage, hvis manden ikke var hjemme. Mange havde jo både kone og børn, som der skulle tages hensyn til.

Man måtte kun være højst 16 forsamlede ad gangen. Engang, da der var begravelse i Gettrup, stod følget spredt i små grupper, der ikke overskred det tilladte antal.

Under krigen blev der holdt skole i Jens Hansens gård på Gykjærvej. Alle børn fra sognene måtte gå der. Kobberød skole var nedlagt i 1939 og børnene fra Helligsø var blevet flyttet til Gettrup. Dog gik de små i Helligsø skole indtil i 1958.

Det var en hård tid også økonomisk. Af hønsefodersække syede man bl.a. pudebetræk og af melsækkene lagner.

Rationeringsmærker og mangel på alt mærkedes her, som alle andre steder. Når der kom bomuldsstof eller gummistøvler hjem til forretningerne, blev der holdt styr på, hvem der kunne købe, så ikke de samme fik hver gang. Ligeså kunne man dyrke noget på egen jord, og var det hvede eller byg, kunne det males på møllen, der lå på Vestervej.

Mørkelægningsgardiner blev allerede påbudt den 9. april 1940, ikke engang en lille sprække måtte kunne anes, der var heller ikke ret mange der turde færdes ude om aftenen p.g.a. de mange

tyske soldater her på egnen, desuden var der i lange tider udgangsforbud om natten. I de sidste dage inden freden blev der lavet sabotage mod nogle af de vognmænd der kørte for værnemagten.

Da freden kom, blev tømmeret fra barakkerne solgt, kanonfundamentet ved Kobberødgård blev dækket til. Helligsølejren blev flygtningelejr for kvinder og børn, det var CB der holdt vagt ved lejren.

Den nye centralskole kunne endelig tages i brug af børnene, men skolen bar tydelige spor efter tyskernes ophold. Nogle måneder før besættelsens ophør d. 4. maj, var tyskerne blevet forflyttet til Lyngs, så da BBC meddelte kapitulationen strømmede Gettrupborgerne ud på gaden, mørkelægningsgardinerne blev revet ned og kastet væk eller brændt og de mange stearinlys blev tændt for første gang i vinduerne og mange inviterede på rigtig kaffe denne aften. En engelsk flyvemaskine blev skudt ned over havet under besættelsen. Navigatøren drev senere i land ved Helligsø strand og blev begravet på Helligsø kirkegård. Lige syd for kirken kan hans grav ses, og hvert år den femte maj er der blevet lagt en krans med de blå-rød-hvide bånd på graven.

N.B.: Som et lille efterskrift fortæller Edith Jensen og hendes nu afdøde mand Johannes Jensen om Helligsølejrens videre skæbne. Bygningerne blev efter anden verdenskrigs

ophør, og flygtningene havde forladt lejren, solgt til Holstebro kommune til lejrskole. Men der blev ikke ofret penge på bygningerne til vedligeholdelse, og interessen for lejrskoleophold forsvandt efter som tiderne ændrede sig. Bygningerne blev sat til salg med et prisforlangende på et hundred tusind kroner, da daværende gasforhandler, nu afdøde Carl Vestergaard, Hurup, der var engageret i Kirkens

Korshær, fik forhandlet prisen ned i 15.000 kr. købte de bygningerne. Dermed var grunden lagt til det velgørenhedsarbejde, som Kirkens Korshærs Kvindekreds i Helligsø-Gettrup lagde deres kræfter i. Det var i 1967. I 1992 fejrede man 25 års jubilæet med at indvi de nye afsnit, der var føjet til, samt hele moderniseringen af lejren.

Kilde: Sydthy Årbog 1995, side 37-40.